

DEN HOTANDE SKOLKATASTROFEN

Av fil. kand. ULLA ENGDAHL

Den svåra krisen på skolans område till följd av grundskolans genomförande analyseras i denna artikel av fru Ulla Engdahl, aktiv inom Högerpartiets Kvinnoförbund och även kommunalt engagerad som ledamot i Danderyds skolstyrelse. I stället för skolplikt vill förf. införa begreppet utbildningsrätt. Genom en kraftigt breddad vuxenundervisning skulle det aldrig bli för sent att reparera brister i utbildningen under ungdomsåren. Därigenom skulle den första skolutbildningen inte längre få samma livsavgörande betydelse som tidigare, vilket även skulle minska pressen på föräldrarna, då de har att ta ställning till sina barns skolgång och ämnesval. Fru Engdahl visar också hur man genom att tillämpa en uppdelningsprincip efter anlag — ej urval — skulle kunna göra högstadiet funktionsdugligt.

Grundskolan ett fiasko... Matematiken i grundskolan bryter samman... Bättre hjälpmedel måste

skaffas... Oundgängligt att fuska med läroplan... Inför tidningsrubriker om grundskolan vill man gärna utbrista: *Vad är sanning?*

För den som uppmärksamt och välvilligt läser inledningen till Kursplan för grundskolan framstår denna som något ganska enastående och vartill man har föga eller intet att invända.

Så fort man emellertid det minsta konfronterats med grundskolans initialsvårigheter ser man det vanskliga i att rasera ett fungerande skolsystem när man inte har ens teoretiska möjligheter att effektivt bygga upp ett annat system på grund av flera var för sig svår-
bemästrade orsaker.

1.) Lärarbristen, som delvis måste ses som en del av den krisartade arbetskraftsbristen, men där den bristande kontinuiteten bland dem som finns, också härrör från systemet med vidareutbildningen bland lärarna, systemet med graviditets-tjänstledigheter med lön, och sist men inte minst avgången från yrket på grund av den olustiga och osäkra ställning lärarna fått genom att SÖ desavouerar de lärare som påpekar eller vidgår svårigheter med de nya metoderna.

2.) Bristen på skolbyggnader, som är en självklar följd av den svåra situationen på byggmarknaden överhuvudtaget.

3.) Den stora bristen på den nya sorts undervisningsmaterial, varpå hela den nya metodiken bygger.

4.) De just nu ökande kadrerna av barn i skolåldrarna, vilket också accentueras av lokaliseringssituationen som hopar folk i tätortsregionerna, samtidigt som skollokaler slås igen i avfolkningsbygderna.

Om dessa problem vore ur världen, vore då allt välbeställt? Ingalunda. Tillämpningen av grundidéerna är felaktig, vilket i det följande skall belysas.

Honnörsbegreppet i hela skolfrågan är »individualiserad undervisning». Må här en parentes tillåtas. Mot detta verkligen antisocialistiska hyllande av individen står det moderna svenska samhällets tendens att ta allt mer ansvar från den enskilda människan och lägga på staten. Vi kan bara som exempel ta pensionssystemet (med dess ekonomiska följdverkningar), den samhälleliga åldringsvården, den dagsaktuella marksocialiseringen och — i de yttersta av dagar — den kollektiva barnvården, som ska avlasta föräldrarna från den sista rest av ansvarstagande, som dröjer sig kvar i föräldrabalken, vilken säger att det är föräldrarna, som har vårdnadsansvaret för sina barn. Den nya synen på kvinnan medför ju också, att hemmet som »individernas rastplats» alltmer

kommer att spela ut sin roll och att dess funktioner kommer att bli alltmer osäkra. Vad alla dessa »individuella individer» skall ta sig till i ett totalt reglerat samhälle är inte gott att säga.

Nåväl, grundskolans kungstanke är gudskelov att varje individ skall få chansen att tillvarata det bästa av sina förutsättningar och sin begåvning, och efter lekmanamässig bedömning fungerar låg- och mellanstadiet bra. Barnen får nu en mera individualiserad och stimulerande undervisning, även om den etiska fostran väl utgör ett frågetecken och den ovan påtalade, bristande kontinuiteten hos lärarna är ett allvarligt bekymmer.

Högstadiet är sjukt

De som från ansvarigt håll för grundskolans talan, de är som den sjuke som säger: Jag är frisk, jag är frisk, jag är frisk — åtminstone blir jag det, om jag tar in de här homeopatiska pillren — och de här — och de här. Är sjukdomen psykiskt betingad kan kuren hjälpa, men ibland behövs det radikala ingrepp. Så är fallet med grundskolans högstadium!

Två principer rider högstadiet idag. Den ena är de sammanhållna klasserna, den andra det fria tillvalet. Som väl de flesta vet, innebär det fria tillvalet att *föräldrarna* ska välja vissa ämnesgrupper för sina barn inom ramen för den sammanhållna klassen. Elever som gör samma tillval bildar därigenom under

dessa lektioner nya klasskombinationer. Detta medför stora svårigheter för såväl schemaläggarna som lärarna och barnen. Dessutom gör det de sammanhållna klasserna till en fiktion, där bara de negativa faktorerna finns kvar.

Hur skall man kunna konstruera om högstadiet, så att det tillgodoser moderna krav på god undervisning?

Man kan lösa problemen utifrån två utgångspunkter.

1. Skolan skall under de tre sista åren bli i första hand samhällsfostande och allmänbildande.

2. Skolan skall också i viss utsträckning bli yrkesförberedande.

Vid det första alternativet kan klasserna fortsätta att vara sammanhållna, och de flesta ungdomar följa med genom alla de nio åren, även om övergång till praktiskt arbete bör kunna tillåtas vid uttalad skolleda eller störande beteende. I denna »ungdomsfostran» finge då ingå, förutom orienteringsämnen och engelska, samhällskunskap, hemkunskap, rättskunskap, samlevnadsskola, sexualkunskap, praktiska ämnen inklusive maskinskrivning o.s.v. Upp till sista klassen skulle samma material ställas till allas förfogande. Var och en finge sedan ta åt sig så mycket eller litet som den har förmåga att assimilera. Detta vore i viss mån demokrati. Men har vi råd med den? Mänskligt? Samhälleligt? Är det den enda vägen? Är det ens den bästa vägen?

Vid det andra alternativet skulle en differentiering ske efter sjätte eller sjunde klass. Uppdelningsprincipen skulle inte, som i gångna tider ske efter hemmens ekonomiska ställning utan efter elevens egna anlag. Jag använder med avsikt inte ordet »urvalsprincip» utan »uppdelningsprincip», eftersom redan ordet »urval» är felaktigt men tyvärr typiskt för den inställning som trots alla goda föresatser härskar även bland grundskolans idépolitiker. Det är i själva verket på detta blindskär, som grundskolans första seglats lider sitt svåra skeppsbrott.

Allas rätt till utbildning knäseter nämligen den uppfattningen att de *oriktigt* utbildningsvägarna är de enda saliggörande, och den förlängda skolplikten blir ett ytterligare bevis för den saken. Om nu naturen var mycket konsekvent och variationsfattig, vore allt väl. Så är inte fallet utan tvärtom! Varje människa är en rik flora av kombinationer, möjligheter och begränsningar. Hur skall skolan kunna fånga upp dem, leda dem och utveckla dem, om den första tesen är att alla ska sitta i samma skolsal för att vederfaras rättvisa. Detta är i själva verket en enorm orättvisa som leder till rena absurditeter. Lösningen ligger inte i att hålla samman klasserna utan i att ge en verkligt meningsfylld undervisning åt alla kategorier barn. Lärare klagat ofta över att undervisning i »negativt gallrade» klasser är så föga inspirerande. Anledningen

måste väl framför allt vara, att de av kursplanen tvingas att använda material och lärostoff som inte ger någon resonans hos dessa barn. Visst är det viktigt att det ges en kvalificerad och inspirerande undervisning i de traditionellt studiebegåvades klasser, men det är faktiskt ännu viktigare att de övriga får en undervisning som är meningsfull för dem! Att som nu en ändlös massa ungdomar praktiskt taget »sitter av» en massa lektioner måste vara direkt katastrofalt för den karaktärsfostran, som grundskolan säger sig vara så anlägen om.

Inga barn ska behöva känna sig stå i en särställning, vill kanske någon invända. Ja, men individualiserad undervisning, vad är det annat än att låta alla och envar komma i särställning? Precis som alla fysiskt handikappade får söka utbildningsvägar, som tar hänsyn till deras handikapp, så skall varje barn få rätt att vidgå sitt handikapp likaväl som sin förmåga.

Trumpsystemet, som skulle spara lärare och material, tid och lokaler skulle kunna användas vid mycken undervisning och vara av godo för ett stort elevmaterial. Sådana besparingar skulle göra det möjligt att i *verkligt små* klasser tillgodose den »icke traditionella» undervisningsform, som många annorlunda (men inte alltid sämre) utrustade barn behöver.

I ett läge, där man begär att båda föräldrarnas i första hand ska

tillgodose arbetsmarknadens krav och i alla händelser alla barn efter skolålderns inträde skall omhändertas av samhället (skolfrukost, tandvård, hälsovård, mentalhygienisk vård, simundervisning, musikundervisning, fritidsverksamhet med mera av i och för sig absolut invändningsfria arrangemang som i ett modernt samhälle måste falla under skolans domvärjo), begär man att föräldrarna skall vara bäst skickade att avgöra i vilken undervisningsgrupp just deras barn hör hemma. I familjer med »barncenterade» föräldrar är dessa naturligtvis många gånger kapabla att bedöma sina barns möjligheter och begåvningsinriktning, men alltför ofta är det helt andra faktorer som avgör detta s. k. fria tillval. Om lärarna, i samråd med föräldrarna, finge avgöra i vilken klass barnet skulle finna sig bäst tillrätta vore mycket vunnet.

Utbildningsrätt i stället för skolplikt

Det finns emellertid en verkligt allvarlig invändning mot den här föreslagna differentieringen av klasserna, när barnet är i 12-årsåldern. Det är den skiftande mognadsutvecklingen hos olika barn. Var och en som vill tänka sig en annan utformning av högstadiet stöter förr eller senare på detta verkligt starka argument för sammanhållna klasser. Jag är emellertid helt övertygad om att detta problem skulle kunna gå att lösa på ett verkligt meningsfullt sätt, samti-

dig som en sådan lösning skulle utgöra ett starkt moraliskt stöd för föräldrarna när de drömmer, hoppas, funderar eller misströstar inför sina barns framtid. Nyckeln heter VUXENUNDERVISNINGEN! Vi vet alla hur enbart samhällets snabba föränderlighet tvingar fram en fortlöpande utbildning och omskolning av stora grupper av människor. En avgörande breddning av möjligheterna till vuxenutbildning skulle kunna tillåta oss att ändra det litet negativa begreppet »skolplikt» till det verkligt positiva »utbildningsrätt». Det skulle med andra ord aldrig bli för sent för någon människa att få den utbildning som hon avstått från genom att till en början välja en mera lättframkomlig väg till försörjning. Ingen utbildning som sker under *kompakt* motvilja och under *direkt* tvång kan vara av godo. Lika väl vet vi att »ambitionsstudier» ofta leder till fina resultat, både inom

de praktiska och teoretiska områdena.

Vad menar jag då med moraliskt stöd för föräldrarna? Det är mycket enkelt. Föräldrarna skulle uppleva sina barns skolgång och ämnesval mycket mindre krampaktigt om de visste att detta inte är så livsavgörande som det varit för tidigare generationer.

Var och en som upplevt att ha ett barn som direkt lidit av att gå i en klass där övermäktiga krav ställts på det och sedan får uppleva frimodighet och målmedvetenhet i yrkesplanerna när överkraven fallit bort, varje sådan förälder ser med stigande oro och bestörtning på en skolutveckling som mångfaldigar denna olyckliga situation. Låt vara att avsikterna med den nya skolan är aldrig så välvilliga och sammanfattas i det för närvarande nästan dubiösa begreppet »sann demokrati».

Om Norrlands överbefolkning

Övervinnas ej de hämmande faktorerna, blir säkerligen talet om Norrlands överbefolkning sanning — och då blir ansvaret tungt för den politik, som i olika former men nästan alltid utan verklig insikt i sammanhanget arbetat och alljämt arbetar för att till det yttersta exploatera industrialiseringstidens ekonomiska uppsving för den självägande befolkningens ökning.

Svensk Tidskrift 1925